

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การใช้หลักสูตรวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน รวมทั้งเสนอแนวทางการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 82 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครูผู้สอนวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 203 คน ผู้บริหารโรงเรียน 82 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 285 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม จำนวน 2 ฉบับ สำหรับครูผู้สอนวิชาอาชีพ และผู้บริหารโรงเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอนวิชาอาชีพ พบว่า ในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีวุฒิสูงสุดทางการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการสอนวิชาอาชีพตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 1 ปีการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร พบว่า ในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 11-15 ปี มีวุฒิสูงสุดทางการศึกษาระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนวิชาอาชีพ

2. สภาพการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพ

2.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ด้านการจัดทำแผนการสอนพบว่า ในโรงเรียนทุกขนาด ครูผู้สอนวิชาอาชีพเกินครึ่งหนึ่งจัดทำแผนการสอนด้วยตนเอง โดยวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาเป็นอันดับแรก แผนการสอนที่จัดทำส่วนใหญ่เป็นแผนการสอนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ และในการจัดทำส่วนใหญ่จัดทำล่วงหน้า 1 ภาคเรียน สำหรับแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ในโรงเรียนขนาดกลางใช้เกณฑ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในโรงเรียนขนาดใหญ่ใช้เกณฑ์สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา สำหรับแหล่งความรู้ที่ครูผู้สอนวิชาอาชีพในโรงเรียนทุกขนาดใช้ในการคัดเลือกเนื้อหาวิชา คือ เอกสาร ตำรา เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการคัดเลือกเนื้อหาวิชาอาชีพ คือ สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร การคัดเลือกเนื้อหาวิชาอาชีพจากแหล่งความรู้ ครูผู้สอนคัดเลือกจากแหล่งความรู้ที่หลากหลายเรียงตามลำดับ ได้แก่ คัดเลือกตามนโยบายที่โรงเรียนกำหนด คัดเลือกตามนโยบายที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด และใช้การวิเคราะห์งาน เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่ใช้จุดประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนในแผนการสอนวิชาอาชีพ ครูผู้สอนในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่กำหนดให้มีกิจกรรมที่เน้นทักษะกระบวนการ 9 ประการ กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ความเข้าใจ น้อยกว่าร้อยละ 50 และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น มากกว่าร้อยละ 50 เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการกำหนดสื่อการเรียนการสอน ในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่ใช้ เกณฑ์สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการกำหนดสื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่ใช้ เอกสารแนวการใช้สื่อการเรียนการสอน เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการกำหนดวิธีการ/เครื่องมือวัดผลและประเมินผลส่วนใหญ่ใช้จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพให้สอดคล้องกับท้องถิ่น พบว่า ในโรงเรียนทุกขนาดครูผู้สอนศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยศึกษาจากเอกสารด้วยตนเอง สำหรับวิธีปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นส่วนใหญ่

ใช้วิธีเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว ส่วนการสอนรายวิชาอาชีพที่สอดคล้องกับลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนประมาณ 1 ใน 3 สอนวิชาที่มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากร และแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น

2.2 การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร

การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร ด้านการวางแผนและเกณฑ์ในการเปิดสอนวิชาอาชีพ พบว่า โรงเรียนทุกขนาดประมาณครึ่งหนึ่ง เปิดสอนวิชาอาชีพในกลุ่มงานผลิต โดยใช้ความร่วมมือของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเปิดสอน และส่งเสริมสนับสนุนการเปิดสอนในลักษณะให้มีการฝึกปฏิบัติทั้งในการเรียนการสอนปกติ และการจัดกิจกรรมสนับสนุน เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพให้มากขึ้น

ด้านการเตรียมบุคลากร พบว่า ในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่สำรวจความพร้อมก่อนจัดครูเข้าสอนวิชาอาชีพ โดยการประชุมปรึกษาหารือกับครูในโรงเรียน การเตรียมครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพ และการพัฒนาสมรรถภาพทางการเรียนการสอนส่วนใหญ่ใช้วิธีส่งครูเข้ารับการอบรม/สัมมนา สำหรับการจัดครูเข้าสอนส่วนใหญ่ใช้วิธีให้ครูทุกคนในโรงเรียนประชุมปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกัน โดยใช้เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดในการพิจารณาจัดครูเข้าสอน คือ จัดตามวุฒิการศึกษาวิชาอาชีพ ครูผู้สอนในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่ได้รับมอบหมายให้สอนวิชาอาชีพเรียงตามลำดับเหตุผล ได้แก่ มีความสนใจและสมัครใจสอน มีประสบการณ์ในการสอนวิชาอาชีพ และมีวุฒิการศึกษาวิชาอาชีพ การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพส่วนใหญ่ใช้วิธีศึกษาจากเอกสารด้วยตนเอง การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้เข้ารับการอบรม/ประชุมชี้แจง

ด้านการบริการเอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่จัดเอกสารหลักสูตรไว้ให้ครูผู้สอนวิชาอาชีพศึกษาค้นคว้า ไม่ครบถ้วน และมีจำนวนไม่เพียงพอ การจัดบริการเอกสารหลักสูตรวิชาอาชีพให้กับครูผู้สอนส่วนใหญ่มอบเอกสารหลักสูตรให้ครูผู้สอนนำไปใช้โดยตรงเป็นบางเล่ม และบางเล่มจัดเก็บไว้ในห้องสมุด เอกสารหลักสูตรที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น การได้

รับบริการเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณสำหรับจัดทำ/จัดซื้อสื่อ สำหรับผู้จัดทำสื่อการเรียนการสอน ในโรงเรียนขนาดกลางครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำสื่อเอง ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันจัดทำ สภาพสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่อยู่ในสภาพใช้งานได้ดีแต่มีไม่เพียงพอ วิธีได้มาของสื่อการเรียนการสอน ในโรงเรียนขนาดกลาง ได้มาโดยจัดซื้อด้วยเงินงบประมาณ ในโรงเรียนขนาดใหญ่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นเอง

ด้านการบริการอาคารสถานที่และแหล่งวิทยากร พบว่า โรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่มีโรงฝึกงาน หรือห้องปฏิบัติการ หรือสถานที่ฝึกงานอาชีพ อยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมและมีไม่เพียงพอ สถานที่ที่ใช้สอนหรือฝึกงานอาชีพส่วนใหญ่เป็นสถานที่สำหรับสอนหรือฝึกงานในโรงเรียน การจัดระบบการฝึกปฏิบัติงานในสถานที่ฝึกงานส่วนใหญ่จัดระบบหมุนเวียน เป็นกลุ่ม การเลือกแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ สำหรับสอนหรือฝึกงานอาชีพส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดในการพิจารณา คือ ลักษณะงานที่ปฏิบัติตรงกับลักษณะวิชาที่เปิดสอน สำหรับแหล่งค้นคว้าทางด้านหลักสูตรและการสอนวิชาอาชีพส่วนใหญ่ใช้ห้องสมุดโรงเรียน การใช้แหล่งวิทยากรในท้องถิ่นส่วนใหญ่เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาสอน

ด้านการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพ พบว่า ในโรงเรียนทุกขนาดผู้บริหารเกือบครึ่งหนึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่นิเทศและติดตามผลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีเยี่ยมชั้นเรียน และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ และกำหนดให้มีการนิเทศเดือนละ 1 ครั้ง การนำผลการนิเทศและติดตามผลมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่นำมาปรับปรุงการเรียนการสอน

2.3 การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ด้านการเตรียมการสอน พบว่า ในโรงเรียนทุกขนาด ครูผู้สอนส่วนใหญ่เตรียมการสอนโดยทำความเข้าใจจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นอันดับแรก ในการสอนครูผู้สอนเกือบครึ่งหนึ่งนำเข้าสู่บทเรียน โดย บอกจุดประสงค์การเรียนรู้ที่จะสอนในคาบเรียนนั้น ๆ วิธีสอนที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ในการสอนเรียงตามลำดับ ได้แก่ วิธีสอนแบบสาธิตวิธีสอนแบบอภิปราย และวิธีสอนโดยใช้ใบช่วยสอน ในการสอนแต่ละครั้งส่วนใหญ่ให้นักเรียนเรียนภาคทฤษฎีก่อนการปฏิบัติทุกครั้ง และมอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม การใช้ทักษะกระบวนการ 9 ประการ ในการสอนส่วนใหญ่ใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน การให้นักเรียน

มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียน การสอน การสอนซ่อมเสริมส่วนใหญ่สอนซ่อมเสริมทั้งนักเรียนเก่งและอ่อน โดยครูสอนนักเรียน เป็นกลุ่มย่อย สำหรับเวลาในการจัดสอนซ่อมเสริม ในโรงเรียนขนาดกลางสอนซ่อมเสริมหลังจาก โรงเรียนเล็กแล้ว ในโรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนใหญ่สอนซ่อมเสริมในช่วงโมงสอนตามปกติ ในการ วัดผลและประเมินผลการเรียน ครูผู้สอนวิชาอาชีพในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน และในการวัดผลและประเมินผลก่อนเรียนส่วนใหญ่ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานของผู้เรียน โดยใช้วิธีสนทนาซักถาม การตรวจผลการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ให้คะแนนเรียงตามลำดับ ได้แก่ ให้คะแนนตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน ให้คะแนนผลงาน สักท้ายของนักเรียน และให้คะแนนความสนใจและความเอาใจใส่ของนักเรียน การให้ความสำคัญ ในการวัดผลและประเมินผลภาคปฏิบัติ ครูผู้สอนเกือบครึ่งหนึ่งให้ความสำคัญในด้านทักษะพื้นฐาน ใน การทำงาน วิธีวัดผลและประเมินผลการเรียนวิชาอาชีพ ในโรงเรียนขนาดกลางใช้วิธีตรวจผลงาน ภาคปฏิบัติ ในโรงเรียนขนาดใหญ่ใช้วิธีสังเกตการปฏิบัติงาน การวัดผลและประเมินผลการเรียน ในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่เน้นพฤติกรรมด้านการนำไปใช้ การนำนวัตกรรมทางการสอนมา เผยแพร่แก่ครูผู้สอนวิชาอาชีพ ในโรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่นำมาจากเอกสารที่หน่วยงานจัดทำขึ้น ชนิดของนวัตกรรมที่นำมาเผยแพร่ ได้แก่ การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ สำหรับรูปแบบที่ใช้ใน การเผยแพร่ คือ การจัดเอกสารงานวิจัยให้ครูศึกษา

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพ

3.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

ปัญหาด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน พบว่า ในการจัดทำแผนการสอน โรงเรียนทุกขนาดประสบปัญหา ขาดเอกสารประกอบการจัดทำแผนการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจ ในการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ ไม่สามารถกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ ของท้องถิ่น ไม่สามารถกำหนดกิจกรรมที่เน้นทักษะกระบวนการทั้ง 9 ประการได้ครบ ไม่สามารถ กำหนดสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับจำนวนและกลุ่มของผู้เรียน และ ไม่สามารถกำหนด วิธีการ/เครื่องมือวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมเนื้อหา ในด้านการพัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพให้ สอดคล้องกับท้องถิ่น ในโรงเรียนขนาดกลางส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และ เอกสาร ในโรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ขาดงบประมาณในการดำเนินการ

ข้อเสนอแนะด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำแผนการสอนหลักหรือแผนการสอนสำเนียงรูป ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นทักษะ กระบวนการ 9 ประการ และกระบวนการต่าง ๆ และควรร่วมมือกันกำหนดแนวทางในการจัดทำ แผนการสอนและจัดทำแผนการสอน รวมทั้งจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้ให้เป็นแนวเดียวกัน นอกจากนี้ ควรจัดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญมาจัดทำแผนการสอนร่วมกับครูผู้สอน

3.2 การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร

ปัญหาด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร พบว่า ใน โรงเรียนทุกขนาดประสบปัญหาด้านการเตรียมบุคลากร คือ ครูผู้สอนไม่ได้รับการอบรม/ประชุม ชี้แจงเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพให้สอดคล้องกับท้องถิ่น และงบประมาณในการดำเนินการ ไม่เพียงพอ ปัญหาด้านเอกสารหลักสูตร คือ เอกสารหลักสูตรมีไม่เพียงพอ ปัญหาด้านสื่อการเรียน การสอน คือ ขาดสื่อการเรียนการสอน และงบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอ ปัญหาด้าน อาคารสถานที่ คือ สถานที่ที่ใช้สอนไม่เหมาะสมกับงานอาชีพที่เลือกสอน และขาดสถานที่/ห้อง เฉพาะ สำหรับฝึกงานอาชีพในโรงเรียน ปัญหาด้านแหล่งวิทยากร คือ ขาดแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น ปัญหาด้านการนิเทศและติดตามผล คือ ไม่สามารถนิเทศและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร ได้แก่ ควรจัดอบรม จัดศึกษาดูงานนอกสถานที่ บรรจุแต่งตั้งครูที่มีวุฒิการศึกษาวิชาอาชีพและจัดครูที่มีความ ชำนาญเฉพาะ ในงานอาชีพเป็นผู้สอน จัดให้มีเอกสารหลักสูตร หนังสือและเอกสาร เกี่ยวกับ วิชาอาชีพให้เพียงพอ จัดทำคู่มือการสอนหรือแนวการสอน จัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตและใช้สื่อ จัดให้มีงบประมาณสำหรับจัดทำ/จัดซื้อสื่อ พาณักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ และจ้างวิทยากรภายนอก มาสอน และจัดให้มีแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น และควรมีการนิเทศและติดตามผล อย่างสม่ำเสมอ

3.3 การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ

ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ พบว่า ในโรงเรียนขนาดกลาง ประสบปัญหาครูไม่เข้าใจหลักสูตรวิชาอาชีพดีพอ ในโรงเรียนขนาดใหญ่ประสบปัญหาครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่เน้นกระบวนการ ในโรงเรียนทุกขนาดครูประสบ

ปัญหาเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอน คือ ขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคนิควิธีสอน สำหรับการวัดผล และประเมินผลการเรียน ในโรงเรียนขนาดกลางประสบปัญหาครูขาดเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผล ในโรงเรียนขนาดใหญ่ประสบปัญหาครูขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครื่องมือวัดผล และประเมินผล

ข้อเสนอแนะด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ได้แก่ ควรมีการจัดทำ เครื่องมือวัดผลและประเมินผลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ควรมีการประชุมปฏิบัติการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลร่วมกัน และควรจัดให้มีแบบทดสอบจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นแกนกลางของกลุ่มโรงเรียน

อภิปรายผล

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

ด้านการจัดทำแผนการสอน จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดทำแผนการสอนด้วยตนเอง สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนับเป็นการปฏิบัติที่ตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ที่กำหนดบทบาทให้ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำแผนการสอนเอง นับตั้งแต่เป็นผู้กำหนดโครงสร้างวิชา เนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้ข้อความเชิงจุดประสงค์ในคำอธิบายรายวิชาเป็นจุดประสงค์ปลายทาง และใช้ข้อความเชิงเนื้อหาในคำอธิบายรายวิชาเป็นกรอบเนื้อหา ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 29-32) และเนื่องจากหลักสูตรฉบับปรับปรุงต้องการให้แต่ละท้องถิ่นจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่นให้มากที่สุด จึงได้กำหนดเพียงคำอธิบายรายวิชา ไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน ดังนั้นภารกิจที่ครูผู้สอนจะต้องปฏิบัติเป็นอันดับแรกในการจัดทำแผนการสอน ได้แก่ การวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดกรอบจุดประสงค์ กรอบเนื้อหา และกรอบกิจกรรม ก่อนที่จะดำเนินการขั้นตอนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 32) ซึ่งจากการ

ศึกษาพบว่า ครูผู้สอนวิชาอาชีพส่วนใหญ่จัดทำแผนการสอนโดยวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาเป็นอันดับแรก แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนปฏิบัติได้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติในการจัดทำแผนการสอนที่กำหนดไว้ นอกจากนี้หลักสูตรฉบับปรับปรุง ยังมีจุดเน้นให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ ดังนั้นในการจัดทำแผนการสอนซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางและรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จำเป็นต้องสอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรด้วย และจากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนได้มีการจัดทำแผนการสอนที่เน้นกระบวนการ ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนปฏิบัติได้สอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ได้ประการหนึ่งว่า การนำหลักสูตรวิชาอาชีพไปใช้จะบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สำหรับเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่ครูผู้สอนใช้ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จากการศึกษา พบว่าในโรงเรียนขนาดกลางส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในโรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา เหตุผลในการเลือกใช้เกณฑ์แตกต่างกันน่าจะมีสาเหตุมาจาก ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดกลางใช้เกณฑ์ในลักษณะกว้างและครอบคลุม แต่ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ใช้เกณฑ์ในลักษณะเฉพาะที่แคบลงมากกว่า แต่สามารถกล่าวได้ว่า เกณฑ์ที่ครูผู้สอนใช้นั้นมีความเหมาะสมทั้ง 2 เกณฑ์ ซึ่งในทางปฏิบัติครูผู้สอนควรจะพิจารณาควบคู่กันไป เพราะตามหลักการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูผู้สอนจะต้องกำหนดจุดประสงค์ให้สอดคล้องกันในทุกระดับตั้งแต่จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์ของกลุ่มวิชา จุดประสงค์รายวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้

เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่ครูผู้สอนใช้ในการกำหนดและคัดเลือกเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล คือ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2532, หน้า 211-212) ที่ว่า จุดประสงค์การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา กิจกรรม และประสบการณ์ของผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผลสัมฤทธิ์และการประเมินหลักสูตร เพราะจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นข้อความที่ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นการกำหนดและคัดเลือกองค์ประกอบต่างๆ ของแผนการสอนทั้งหมดจึงต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับวิธีปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพให้สอดคล้องกับท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีการเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว ซึ่งตรงกับข้อค้นพบที่ได้จากผู้บริหาร จากข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนวิชาอาชีพและผู้บริหารได้มีการปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นด้วยตนเองแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมิตร คุณานุการ (2523, หน้า 182) ที่ว่า หลักสูตรระดับชาติมีไว้เพื่อให้ผู้ใช้ในระดับต่าง ๆ ที่รองลงไป นำไปปรับและขยายให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดของ ลังต์ อูทรานนท์ (2532, หน้า 311) ที่ว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ และในการพัฒนาหลักสูตรได้มีการยอมรับว่าสมควรจะให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย แต่จากข้อค้นพบเป็นที่น่าสังเกตว่า การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพให้สอดคล้องกับท้องถิ่นทั้งในส่วนของครูผู้สอนและผู้บริหารยังอยู่ในวงจำกัด กล่าวคือ ใช้วิธีเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่แล้วเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในทางปฏิบัติควรจะดำเนินการในหลาย ๆ ลักษณะประกอบกัน เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพนั้นสอดคล้องกับท้องถิ่นอย่างแท้จริง เช่น การจัดทำสื่อเสริม การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม การกำหนดกิจกรรมเสริม เป็นต้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร

การวางแผนและเกณฑ์ในการเปิดสอนวิชาอาชีพ จากการศึกษาพบว่า ในโรงเรียนทุกขนาด ส่วนใหญ่เปิดสอนวิชาอาชีพในกลุ่มงานผลิต โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาเปิดสอน คือ ความพร้อมของ โรงเรียน และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการฝึกปฏิบัติในการเรียนการสอนปกติและการจัดกิจกรรมสนับสนุน เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพให้มากขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง การเลือกรายวิชาอาชีพซึ่งเป็นรายวิชาเลือกเสรี จะต้องเป็นการเลือกเพื่อให้ค้นพบความถนัด ความสนใจ และความสามารถ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรายวิชาอาชีพในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ให้มากที่สุด (กรมวิชาการ, 2534, หน้า 3) และเมื่อพิจารณาถึงแนวปฏิบัติในการเปิดสอนหรือการวางแผน

การเรียนวิชาอาชีพของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534, หน้า 4) ที่มุ่งหวังให้โรงเรียนเน้นปฏิบัติให้สอดคล้องกับกับสภาพชุมชน และความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยที่ต้องคำนึงถึงสภาพความพร้อมของโรงเรียน และการสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียนด้วย สามารถกล่าวได้ว่า โรงเรียนเปิดสอนวิชาอาชีพสอดคล้องกับแนวปฏิบัติในด้านความสอดคล้องกับสภาพชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพพื้นที่โดยทั่วไปของแต่ละอำเภอนั้นมีความเหมาะสมในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพหลักของประชาชนในชุมชนก็คือ การทำเกษตรกรรม ดังนั้นการที่โรงเรียนส่วนใหญ่เปิดสอนกลุ่มงานผลิต จึงเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน แต่การเปิดสอนวิชาอาชีพของโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สอดคล้องในด้านสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะเห็นได้จากการศึกษาที่พบว่า โรงเรียนเปิดสอนวิชาอาชีพโดยพิจารณาจากความพร้อมของโรงเรียน การปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรและแนวปฏิบัติในการเปิดสอนวิชาอาชีพนั้น โรงเรียนจะต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก และพิจารณาปัจจัยด้านต่าง ๆ ประกอบ สภาพการณ์ดังกล่าว อาจมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดของโรงเรียน เช่น จำนวนครูผู้สอน ความรู้เฉพาะด้านของครูผู้สอน จำนวนนักเรียน เป็นต้น และการที่โรงเรียนส่วนใหญ่เปิดสอนวิชาอาชีพ โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปฏิบัติทั้งในการสอนปกติ และการจัดกิจกรรมสนับสนุน เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพให้มากยิ่งขึ้น นับว่าเป็นการปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดประสบการณ์ทางด้านอาชีพให้แก่แก่นักเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ตามควรแก่วัย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในส่วนของวิชาอาชีพได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และมีโอกาสพัฒนาทักษะในวิชาอาชีพที่ตนมีความถนัดและสนใจ (กองนโยบายและแผน, 2534, หน้า 8) และสอดคล้องกับจุดเน้นของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เน้นการฝึกทักษะพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ เมื่อนักเรียนเรียนจบแล้วสามารถเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพที่สามารถพึ่งตนเองได้ (สำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2535, หน้า 17)

การบริการเอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนวิชาอาชีพส่วนใหญ่มีเอกสารหลักสูตรไม่ครบถ้วน และมีจำนวนไม่เพียงพอ สภาพการณ์ดังกล่าวเป็นอุปสรรคที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติยา ตาระสวัสดิ์ (2528, บทคัดย่อ) และ ลักษณ์ คำตรง (2532, บทคัดย่อ) ที่พบว่า เอกสารหลักสูตรมีไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2533, บทคัดย่อ) ที่พบว่า ครูขาดเอกสารหลักสูตร และคู่มือต่าง ๆ นอกจากครูผู้สอนจะต้องมีเอกสารหลักสูตรอย่างครบถ้วนและเพียงพอแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ สื่อการเรียนการสอน เนื่องจากวิชาอาชีพเป็นวิชาที่ผู้เรียนจะต้องฝึกภาคปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในการฝึกปฏิบัติจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน แต่จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนวิชาอาชีพส่วนใหญ่มีสื่อการเรียนการสอนอยู่ในสภาพใช้งานได้แต่มีไม่เพียงพอ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ได้จากผู้บริหาร ที่พบว่า มีสื่อส่วนใหญ่อยู่ในสภาพใช้งานได้แต่มีไม่เพียงพอเช่นกัน การมีสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอจะเป็นสาเหตุที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพไม่บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิรมล ธรรมอำนวยสุข (2531, บทคัดย่อ) ที่พบว่า สื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลักษณ์ คำตรง (2532, บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่า วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2533, บทคัดย่อ) ที่พบว่า เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่จะให้นักเรียนฝึกมีไม่เพียงพอ จากข้อค้นพบดังกล่าวเป็นที่น่าสังเกตว่า การขาดแคลนเอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เป็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521

การบริการอาคารสถานที่และแหล่งวิทยาการ จากการศึกษาพบว่า โรงฝึกงาน ห้องปฏิบัติงาน หรือสถานที่ฝึกงานอาชีพ ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมและมีไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิรมล ธรรมอำนวยสุข (2531, บทคัดย่อ) ที่พบว่า สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานคับแคบ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลักษณ์ คำตรง (2532, บทคัดย่อ) ที่พบว่า อาคารสถานที่มีจำนวนไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของกองวิจัยทางการ

ศึกษา กรมวิชาการ (2533, บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่า โรงฝึกงานมีไม่เพียงพอ สภาพการณ์ดังกล่าว อาจมีสาเหตุมาจาก โรงเรียนได้ตัดแปลงอาคารเรียน และอาคารประกอบต่าง ๆ ให้เป็นสถานที่ ฝึกงาน หรือใช้ห้องเรียนปกติเป็นส่วนใหญ่ ครูผู้สอนจึงเห็นว่าไม่เหมาะสม สำหรับสถานที่ที่ครูผู้สอน ใช้สอนหรือฝึกงาน พบว่าส่วนใหญ่ใช้สถานที่สำหรับสอนหรือฝึกงานในโรงเรียน ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับข้อค้นพบที่ได้จากผู้บริหาร ซึ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้ห้องเรียนเฉพาะอาชีพ หรือโรงฝึกงานภายในโรงเรียน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิรมล ธรรมอำนวยสุข (2531, บทคัดย่อ) และ ลักขณา คำตรง (2532, บทคัดย่อ) ที่พบว่า สถานที่ที่ครูส่วนใหญ่ใช้ สอนและฝึกงานอยู่ภายในโรงเรียน การที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดสอนและฝึกงานอาชีพภายใน โรงเรียน สามารถกล่าวได้ว่า โรงเรียนจัดประสบการณ์ในการทำงาน เพื่อให้นักเรียนเกิด ความรู้ และทักษะจากการปฏิบัติงานอันเป็นพื้นฐาน ในการประกอบอาชีพยังไม่กว้างขวางพอ และ จากการศึกษาข้างพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาสถานที่สำหรับสอนและฝึกงานไม่เหมาะสม และมีไม่เพียงพอ ดังนั้นโรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้สถานที่ในท้องถิ่นสำหรับ สอนและฝึกงานให้มากที่สุด ซึ่งนอกจากจะช่วยลดปัญหาการขาดสถานที่ และบุคลากรแล้ว ยัง สอดคล้องกับแนวปฏิบัติในการใช้หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาหาความรู้และทักษะจาก แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระในท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2534, หน้า 172-173) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้สถานที่สอนและฝึกงาน อาชีพภายในโรงเรียนอาจจะไม่ใช่ความประสงค์ของโรงเรียน แต่อาจเป็นเพราะข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ไม่มีสถานฝึกงานอาชีพใกล้โรงเรียน สถานฝึกงานไม่ให้ความร่วมมือ เป็นต้น

การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพ จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นิเทศและติดตามผลด้วยตนเอง โดยการเยี่ยมชมชั้นเรียนและให้คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอน การที่ผู้บริหารดำเนินการนิเทศและติดตามผลด้วย ตนเองนั้น นับเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการนิเทศของ สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 120) ที่ว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องถือว่าการนิเทศเป็นงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารโดยตรง สำหรับการดำเนินงานนั้น ผู้บริหารอาจดำเนินการเอง หรือมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทนก็ได้ แต่จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารประสบปัญหาคือ ไม่สามารถนิเทศและติดตามผลได้อย่างสม่ำเสมอ

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ได้จากครูผู้สอน คือ ไม่ได้รับการนิเทศและติดตามอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งตามหลักการปฏิบัติในการนิเทศและติดตามผล ผู้นิเทศควรดำเนินการนิเทศและติดตามผลอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นน่าจะมีสาเหตุมาจาก ผู้บริหารเป็นผู้ดำเนินการนิเทศและติดตามผลด้วยตนเอง ซึ่งหากมีการมอบหมายให้ครูผู้สอนเป็นผู้นิเทศ หรือมีส่วนร่วมในการนิเทศ นอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้บริหารแล้ว ยังจะทำให้การนิเทศและติดตามผลประสบผลสำเร็จ เนื่องจากครูผู้สอนมีความคุ้นเคยกันและ ในฐานะผู้ปฏิบัติการสอนเหมือนกันย่อมเข้าใจสภาพปัญหา และความต้องการของครูผู้สอนด้วยกันเป็นอย่างดี นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า ครูผู้สอนได้รับการนิเทศและติดตามผลที่ไม่ตรงตามความต้องการ สภาพการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้ว่า ผู้บริหารยังปฏิบัติไม่สอดคล้องกับหลักการนิเทศ เพราะตามหลักการนิเทศนั้นถึงแม้จะมุ่งพัฒนาการสอนของครูให้ดีขึ้น แต่ก็มิใช่เป็นการพัฒนาตามความต้องการของผู้นิเทศฝ่ายเดียว ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะต้องร่วมกันวิเคราะห์ให้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ ก่อนที่จะคิดหาทางเลือกมาแก้ปัญหา และดำเนินการแก้ปัญหาาร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 88)

3. การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ

ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้เป็นไปตามหลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ซึ่งได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้เรียนตามความถนัด ความสนใจ และเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการตามธรรมชาติของวิชา (กรมวิชาการ, 2535, หน้า 121) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ครูผู้สอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในส่วนอื่นน้อย เช่น การวางแผนการเรียนการสอน การนำเข้าสู่บทเรียน การสรุปบทเรียน เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรอย่างแท้จริง ครูผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้มากที่สุด นอกจากการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว

หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ยังมุ่งเน้นให้มีการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นกระบวนการที่เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา และทักษะกระบวนการ 9 ประการ ซึ่งถือว่าเป็นการบูรณาการกระบวนการต่าง ๆ เข้าไว้ (กรมวิชาการ, 2535, หน้า 124) ซึ่งจากการศึกษา พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่นำทักษะกระบวนการ 9 ประการไปใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าครูผู้สอนยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะกระบวนการ 9 ประการยังไม่ถ่องแท้ เพราะแท้จริงแล้วทักษะกระบวนการจัดเป็นจุดประสงค์ของการเรียนการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ 9 ประการ ดังที่ สงบ ลักษณะ (2534, หน้า 30) กล่าวว่า ทักษะกระบวนการ 9 ประการ ไม่ใช่วิธีสอนและไม่ใช่ขั้นตอนของการจัดกิจกรรม ตรงกันข้ามควรหากิจกรรมจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ มาให้ผู้เรียนปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่ทักษะกระบวนการ 9 ประการนี้ จากการที่ครูผู้สอนยังเข้าใจไม่ถ่องแท้เอง จึงเกิดปัญหาต่อผลการศึกษาที่พบว่า ครูผู้สอนไม่สามารถกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการทั้ง 9 ประการ ได้ครบ แต่อย่างไรก็ตามการที่ครูผู้สอนไม่สามารถกำหนดกิจกรรมได้ครบทั้ง 9 ประการ ก็ได้หมายความว่า จะทำให้การสอนของครูไม่ประสบผลสำเร็จ จำนวนขั้นตอนหรือรูปแบบวิธีสอนมิใช่สิ่งบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการสอน แต่สิ่งที่จะบ่งชี้คือ การเกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

การวัดผลและประเมินผลการเรียน จากการศึกษาพบว่า ในการตรวจผลการปฏิบัติงานของนักเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้คะแนนตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2533, หน้า 98) ที่พบว่า ครูผู้สอนทุกแผนการเรียนวิชาอาชีพให้คะแนนตามขั้นตอนการปฏิบัติงานมากที่สุด การที่ครูผู้สอนให้คะแนนตามขั้นตอนการปฏิบัติงานนับเป็นการปฏิบัติที่เหมาะสม เพราะการเรียนการสอนวิชาอาชีพมุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานเป็น และเน้นการฝึกทักษะในการปฏิบัติงาน ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลจึงไม่ควรพิจารณาจากผลงานที่สำเร็จออกมาเท่านั้น แต่ควรพิจารณาขั้นตอนการปฏิบัติงาน และคุณลักษณะอื่นๆ ของผู้เรียนประกอบด้วย เช่น การวางแผน กระบวนการในการทำงาน ทักษะพื้นฐานในการทำงาน ความรู้ทางเทคนิควิธีการ นิสัยในการทำงาน เจตคติที่ดีต่องาน เป็นต้น ในการวัดผลและประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียน ครูผู้สอนจำเป็นต้องให้ความสำคัญในทุกด้านที่กล่าวมา ส่วนจะให้คะแนนด้านใดมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ปฏิบัติ และจุดประสงค์ในการเรียนการสอนแต่

ละครึ่งว่าควรจะเน้นด้านใด เพราะในบางครั้งอาจจะเน้นในเรื่องของการวางแผนมากกว่า กระบวนการทำงาน เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนวิชาอาชีพ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในด้านทักษะพื้นฐานในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิรมล ธรรมอำนวยสุข (2531, บทคัดย่อ) ที่พบว่า ครูให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องของทักษะพื้นฐานในการทำงาน แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติยา ดาระสวัสดิ์ (2528, บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่า ครูให้ความสำคัญในด้านเจตคติและนิสัยในการทำงานมากที่สุด ข้อค้นพบที่แตกต่างกัน อาจมีสาเหตุดังที่กล่าวข้างต้น สำหรับวิธีการที่ครูผู้สอนใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนวิชาอาชีพ พบว่า ในโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนใหญ่ใช้วิธีตรวจผลการปฏิบัติงาน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ใช้วิธีสังเกตการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2533, บทคัดย่อ) ที่พบว่า การวัดผลและประเมินผลที่ครูใช้มาก คือ การสังเกตการปฏิบัติงาน ดูผลงาน และสอบ จากข้อค้นพบดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ปฏิบัติได้เหมาะสม เพราะเมื่อพิจารณาจากลักษณะวิชาอาชีพซึ่งมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่าวิธีที่เหมาะสมสำหรับวัดและประเมินวิธีการหรือกระบวนการปฏิบัติงาน คือ การสังเกต (กรมวิชาการ, 2535, หน้า 138) แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักสูตรวิชาอาชีพมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถและทักษะในอาชีพ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีและมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535, หน้า 3) ดังนั้นในการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนจึงไม่ควรใช้วิธีการและเครื่องมือชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ควรใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกันเพื่อให้สามารถวัดและประเมินการบรรลุจุดประสงค์ได้อย่างแท้จริง เช่น ใช้วิธีการสังเกตกระบวนการปฏิบัติในขณะที่นักเรียนปฏิบัติงาน และใช้วิธีตรวจผลงานเมื่อนักเรียนปฏิบัติงานสำเร็จเป็นผลงานแล้ว

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีสภาพปัญหาหลาย

ประการ ที่เป็นอุปสรรคทำให้โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ จึงขอเสนอแนะแนวทางที่สำคัญอันจะเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา และ พัฒนาการดำเนินงานแก่บุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพ ดังต่อไปนี้

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ สำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอ หรือกลุ่มโรงเรียนควรจัดประชุมปฏิบัติการ จัดทำแผนการสอนที่เน้นกระบวนการ

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร

2.1 การวางแผนและเกณฑ์ในการเปิดสอนวิชาอาชีพ โรงเรียนควรให้ความสำคัญและสนับสนุนการเปิดสอนวิชาอาชีพให้สอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ให้มากยิ่งขึ้น และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

2.2 การเตรียมบุคลากร โรงเรียนควรจัดอบรมสัมมนา และจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครูผู้สอนวิชาอาชีพให้มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการใช้หลักสูตรให้มาก ยิ่งขึ้น

2.3 การบริการเอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน โรงเรียน กลุ่ม- โรงเรียน หรือ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการ ผลิตเอกสารหลักสูตร การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนแก่ครูผู้สอนวิชาอาชีพ

2.4 การบริการอาคารสถานที่และแหล่งวิทยากร โรงเรียนควรสนับสนุนให้ ครูผู้สอนใช้สถานที่สำหรับสอนและฝึกงาน ในท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อลดปัญหาการขาดครูผู้สอน อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ในโรงเรียน รวมทั้งควรจัดทำแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยากร ในท้องถิ่นไว้ให้แก่ครูผู้สอน

2.5 การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร โรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศและ ติดตามผลการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพอย่างเป็นระบบ โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติงานหรือโครงการที่ ชัดเจน และควรดำเนินการนิเทศและติดตามผลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการนิเทศและติดตามผลให้มากขึ้น

3. การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำ นวัตกรรมทางการสอนต่าง ๆ มาเผยแพร่แก่ครูผู้สอนวิชาอาชีพโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย รวมทั้ง ควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการสอน

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดอื่น
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาและการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประสบผลสำเร็จ หรือได้รับยกย่องเป็นตัวอย่าง โดยใช้วิธีการศึกษา
3. ควรมีการศึกษาเจตคติที่มีต่อการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพของผู้ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง
4. ควรมีการศึกษาเพื่อประเมินผลที่ได้รับจากการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ภายหลังจากที่ผู้เรียนจบการศึกษาไปแล้ว
5. ควรมีการศึกษาการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพในแต่ละกลุ่มงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและใช้หลักสูตรในแต่ละกลุ่มงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
6. ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมโดยใช้วิธีอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved